

KAMUSAL SOSYAL GÜVENLİK VE EMEKLİLİK SİSTEMİ İSTİYORUZ!

BİRİKİMLERE YÖNELİK DEVLET
GÜVENCESİ YOK!

EMEKLİLİK ŞİRKETİNİ SEÇME
HAKKI YOK!

ZORUNLU BES'TE
İKİNCİ EMEKLİLİK HAYAL!

BES'TE DEVLET KATKISI
İÇİN 56 YAŞINI DOLDURMAK
VE EN AZ 10 YIL ÖDEME
YAPMAK ZORUNDASIN!

İŞVEREN KATKISI YOK!

EMEKLİLİK BİREYSEL DEĞİL,
KAMUSAL BİR HAKTIR!

CAYMA HAKKINIZI KULLANIN!

ZORUNLU
BES'LE
BİRİKİMLERİMİZİN
SERMAYEYE
AKTARILMASINA
İZİN
VERMEYELİM!

ZORUNLU BİREYSEL EMEKLİLİK ?

EĞİTİM SEN
Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası

bilgi@egitimsen.org.tr
www.egitimsen.org.tr

ZORUNLU BİREYSEL EMEKLİLİK (BES) SİSTEMİNİN NE OLDUĞUNU BİLİYOR MUYUZ?

Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) Nedir? ‘Otomatik Katılım’ Ne Anlama Geliyor?

Bireysel emeklilik, kamusal sosyal güvenlik sistemine özel sigorta tekniğinin dahil edilmesi anlamına geliyor. Asıl adı “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi” olan Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) Türkiye’de 2001 yılından bu yana uygulanıyor. Başlangıçta sistem isteğe bağlı katılım ilkesine dayanırken, 2016 yılında yapılan bir değişiklikle isteğe bağlı katılım ilkesi terkedilerek zorunlu katılım uygulaması getirildi. Hükümetin “otomatik katılım” olarak ifade ettiği uygulamaya göre 45 yaşın altında olan işçi ve memurlar kendi istek ve iradeleri dışında zorunlu olarak bireysel emeklilik sistemine dahil olacaklar ve ücretlerinden/maaşlarından yapılan kesintiler emeklilik fon hesapları üzerinden piyasa koşullarına göre değerlendirilerek işletilecek.

Zorunlu BES Ne Zaman Başladı? Zorunlu BES Kimleri Kapsıyor ve Katılım Nasıl Olacak?

Zorunlu BES Ocak 2017’de uygulanmaya başladı. Kamuda çalışanların BES’e zorunlu katılım süreci iki aşamada gerçekleştirilecek. Milli Eğitim Bakanlığı’nın da içinde yer aldığı genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçeli idarelerde (YÖK, üniversiteler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar vd.) çalışan kamu görevlileri 1 Nisan 2017’de sisteme giriyor. Yerel yönetimler ve KİT’lerdeki kamu görevlileri ise 1 Ocak 2018’de sisteme zorunlu olarak katılacaklar.

Zorunlu BES uygulaması 1972 ve üstü doğumlu işçiler ve kamu emekçilerini kapsıyor. 45 yaş altı tüm işçi ve memurlar, önceden belirlenmiş kriterlere göre otomatik olarak zorunlu BES’e katılacak. Bu kapsamda bireysel emeklilik sistemi işe yeni başlayanları ve halen çalışmaya devam edenleri kapsayacak. Sadece 45 yaş üstü ve 5 kişinin altında istihdam eden işyerlerinde çalışanlar ile kendi hesabına çalışanlar, serbest çalışanlar ve ücretsiz aile işçileri BES kapsamında değil.

Zorunlu BES’in İşleyişi Nasıl Olacak? Kesintiler Ne Kadar Olacak?

İşverenler bireysel emeklilik sistemini seçerek sözleşme imzalayacaklar. Emekçilerin istedikleri emeklilik şirketini seçme hakları yok, işverenin seçtiği emeklilik şirketine kabul etmek zorundalar. Ancak katılımcılar hesaplarındaki birikimleri diledikleri piyasa yatırım araçlarında değerlendirebilecek.

Sisteme dahil olan tüm işyerlerinde çalışanlar emeklilik planına dahil edilecek. İşverenler her ay emekçilerin prime esas kazancının (ücret, ikramiyeler, ek dersler, sosyal ödemeler vb dahil) yüzde 3’ünü işçinin ücretinden, kamu görevlilerinin maaşından kesecek ve bireysel emeklilik hesabına yatıracak. İşveren sisteme herhangi bir katkı yapmayacak. Devlet bir defaya mahsus başlangıç katkısının yanı sıra katılımcı katkı payının yüzde 25’i oranında katkı yapacak. Bakanlar Kurulu, yüzde 3’lük kesinti oranını isterse yüzde 6’ya kadar çıkartabilecektir.

Bireysel Emeklilik Sistemi, esas olarak katılımcıların bireysel katkısına dayanan zorunlu bir tasarruf sistemidir. Zorunlu kamusal emeklilik programlarından farklı olarak işveren katkısı yoktur. Devlet, emekçilerin sistemde kalmaları için bir takım teşvik mekanizmaları uygulamakta ve sisteme katkı yapmaktadır. Buna göre, devlet sisteme girişte bir defaya mahsus olmak üzere bin TL başlangıç katkısı vermektedir.

Zorunlu BES’in Koşulları Emekçileri Nasıl Etkileyecek?

BES’te devlet katkılarında tam yararlanabilmek için 56 yaşını doldurmak ve sistemde en az 10 yıl kalmak gerekmektedir. Devlet katkılarında tam yararlanmak için bu iki şartın aynı anda karşılanması şarttır. 56 yaşını ya da 10 yıllık süreyi doldurmadan sistemden ayrılanlara %5’lik katkı verilemeyecektir. Bin TL’lik başlangıç devlet katkısı ile %25’lik devlet katkısı ise ayrılma süresine göre ya hiç verilemeyecek ya da büyük kesintilerle verilecektir.

Süre (Yıl)	Devlet Katkısından Yararlanma Oranı
3 yıldan az	%0
2-6 yıl arası	%15
6-10 yıl arası	%35
10 yıl (56 yaş öncesi)	%60
10 yıl ve 56 yaş ile ayrılma (emeklilik)	%100

Sistemden 3 yıl önce ayrılanlar devlet katkısından hiç yararlanamayacak, sistemde 10 yılını doldurmasına rağmen 56 yaş koşulunu sağlayamayanlar ise ancak devlet katkısının %60’ını alabilecektir. 26 yaşındaki bir eğitim emekçisi, devlet katkısından kesinti yapılmadan yararlanmak için en az 30 yıl sistemde kalmak ve prim ödemek zorundadır. Ayrıca 10 yıl ve 56 yaş şartını tamamlamadan sistemden ayrılanlardan farklı adlar altında kesintiler yapılması da söz konusudur.

Zorunlu BES’te “İkinci Emeklilik” İddiası Ne Kadar Doğru?

Hükümet ve emeklilik şirketleri, zorunlu BES’i “çifte emeklilik” ya da “ikinci emeklilik” olarak isimlendirerek emekçilerin sistemde kalmasını sağlamaya çalışıyor. Oysaki BES’te bildiğimiz anlamda bir emeklilik söz konusu değildir. BES bireysel risk ve kazanç kararına dayalı, içinde önemli riskleri barındıran bir zorunlu tasarruf sistemidir.

Kamusal emeklilik sistemini adım adım tasfiye etmenin bir aracı olarak gündeme getirilen bireysel emeklilik sisteminde fon biriktirme yöntemi esastır. Sistemde katılımcıların birikimleri (katkıları) ve bu birikimlerden elde edilen (varsa) gelirler bir fonda toplanır, piyasa araçları (borsa, faiz, mevduat) üzerinden değerlendirilir ve sonrasında fonda birikenler üzerinden katılımcılara ödeme yapılır.

Dünyada bireysel emeklilik sistemlerinde başlıca iki model bulunmaktadır. Bunlardan birincisi önceden belirlenmiş prim, ikincisi ise önceden belirlenmiş yardım (emekli aylığı) modelidir. İkinci modelde emekli aylığı miktarı önceden belirlenmiş bir formüle göre hesaplanmaktadır. Türkiye’de uygulanan BES, önceden belirlenmiş katkı esasına dayanmaktadır. Bu modelde bağlanacak aylıkların miktarı konusunda emeklilik şirketleri herhangi bir yük altına girmemektedir. Sisteme dahil olanlar fonların değer yitirme riskini daha en başından kabul etmiş sayılırlar. Fonların ana para dahil, ekonomik dalgalanmalar (kriz, enflasyon, TL’deki değer kaybı vb) ya da savaş gibi nedenlerle tümüyle buharlaşması riski bulunuyor. Tıpkı geçmişte uygulanan “Zorunlu Tasarruf Fonu” ve “Konut Edindirme Yardımı” (KEY) ödemelerinde olduğu gibi, zorunlu BES konusunda da benzer bir sonucun ortaya çıkması söz konusu olabilir.

Zorunlu BES, Gerçekten Emekçilerin Lehine Bir Düzenleme Midir?

Bireysel Emeklilik sistemine dahil olan veya olmayı düşünen birçok kişi bu sistemle ne kadar birikim yapacağını ve kendisine ne büyüklükte bir “emekli maaşı” bağlanacağını merak ediyor. Emeklilik şirketleri ise açıkladıkları projeksiyonlarda çok düşük katkılarla yüksek birikimler ve yüksek getiriler sağlanabileceğinin reklamını yapıyor. Ancak Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM) ve emeklilik şirketlerin muhtemel birikim hesaplamalarına ilişkin tahminleri ve telaffuz ettikleri rakamlara bakıldığında anlatılanlardan farklı ifadelerle karşılaşıyor.

- BES tanıtımları yapılırken katılımcının emeklilik dönemine kadar enflasyonsuz bir ortamda ve sabit bir tutarda düzenli aylık katkı payı ödemeleri yapacağı varsayılmaktadır.
- Emeklilik yatırım fonlarının ve devlet katkısı fonlarının sürekli olarak reel getiri sağlayacağı varsayılmaktadır. Oysaki Emeklilik Gözetim Merkezi verilerine göre Türkiye’deki BES fonları 2011-2015 dönemini kapsayan 5 yılın 3’ünde reel getiri açısından zarar etti (2011’de %11, 2013’te %8, 2015’te %7), yalnızca iki yılda reel getiri sağladı. (2012 %10, 2014 %6) Bu yıllarda BES katılımcıların birikimleri enflasyon karşısında ciddi şekilde eridi ve katılımcılar bırakalım kazanç sağlamayı, ellerindekini de kaybettikleri görülmüştür.
- “Better Finance for all” adlı kuruluşun Avrupa’da yaptığı bir çalışma, emeklilik fonu kesintilerinin ve fon performanslarının şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmadığını, sistemin getirilerinin açıklanandan düşük olduğunu ortaya koydu. Emeklilik fonlarında getiriler olduğundan daha yüksek, kesintiler ise daha düşük gösterilerek tanıtım yapılmaktadır.
- EGM ve şirketlerin yaptığı “muhtemel birikim” hesaplamalarında ulaşılan tutarlar gerçekçi değil, yanıltıcıdır. Büyük ekonomik krizler, siyasal belirsizlik, finans piyasalarındaki dalgalanmalar ve savaş gibi emeklilik fonlarını olumsuz etkileyen durumlar yapılan değerlendirmelerde yer almamaktadır.

Zorunlu BES’te Devlet Güvencesi Var mı? Emeklilik Şirketleri Gelir Garantisi Veriyor Mu?

Zorunlu BES uygulamasında emeklilik şirketleri, getiri ve gelir güvencesi vermediği gibi, herhangi bir devlet güvencesi de bulunmuyor. Sadece birikimlerinden elde edilen gelirler açısından değil, aynı zamanda anapara açısından da herhangi bir güvence ya da garanti söz konusu değildir. Emeklilik Gözetim Merkezi ve emeklilik şirketleri muhtemel birikim tutarlarına ilişkin oldukça iyimser tablolar çizmelerine rağmen, bu tutarların gerçekleşeceği konusunda ne şirketler ne de devlet birikimlerin erimesine karşı bir garanti vermemekte, önceden herhangi bir yükümlülük altına girmemektedir.

Emekçilerden yapılacak kesintiler bir fonda toplanacak, şirketler topladıkları paraları (katılımcının fon tercihleri doğrultusunda) çeşitli emeklilik yatırım fonlarında değerlendirerek getiri sağlamaya çalışacaktır. Yani toplanan katkı payları, çeşitli yatırım araçlarında (borsa, faiz, altın, döviz gibi) değerlendirilecek, birikimlerin getirisi tercih edilen yatırım aracına ve piyasa koşullarına göre değişecektir. Katılımcılar, emeklilik şirketi tarafından sunulan değişik risk ve getiri düzeyine sahip emeklilik yatırım fonları arasından kendi kararları doğrultusunda yatırım yapabilecektir. Ancak borsa son derece karmaşık ekonomik ilişkilerin analizini gerektiren, teknik uzmanlık gerektiren bir alandır. Yanlış kararlar, tıpkı geçmişte olduğu gibi emekçilerin birikimlerini ciddi anlamda eritebilecektir.

Zorunlu BES’ten Çıkmak Mümkün mü? Neden Cayma Hakkımızı Kullanmalıyız?

Emekçiler, emeklilik planına dâhil olduğunun kendisine bildirildiği tarihten sonraki iki ay içinde sözleşmeden cayabilir. Yasada “iki ay içinde” ifadesi geçtiği için iki aylık süre içinde sistemden çıkma hakkını kullanması gerekiyor. İki aylık cayma süresi emekçiye emeklilik planına dahil edildiğinin bildirilmesi ile başlayacaktır. Cayma hâlinde, ödenen katkı payları, varsa hesabında bulunan yatırım gelirleri ile birlikte on iş günü içinde iade edilmek zorundadır. Cayma hakkının iki aylık sürenin ardından kullanılması durumunda ek kesintilerle karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle sistemden iki ay içinde çıkılması ek kayıplar yaşamamak için önemlidir.

EGM’nin kendi araştırmaları sisteme katılanların yaklaşık 3’te 1’inin emeklilik hakkını elde etmeden sistemden çıkmak zorunda kaldığını göstermektedir. Sistemden çıkanların büyük çoğunluğu BES’teki tasarruflarına başka harcamalarını karşılamak için ihtiyaç duyan, maddi sıkıntı yaşayan ücret ya da maaş geliri ile yaşamını idame ettiren dar gelirlilerden oluşturmaktadır. Kamu emekçilerinin ücretlerinin yetersizliği göz önünde bulundurulursa, yüzbinlerce kamu emekçisi yaş ve süre koşulunu yerine getirmeden sistemden çıkmak zorunda kalacak ve yüksek kayıplar yaşayacaktır.

Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi’nin, geçtiğimiz yıllar içinde kamusal emeklilik sisteminde yapılan değişikliklerle aylık bağlama oranlarımızdaki azalmayı tek başına karşılayabilmesi mümkün değildir.

Bireysel emeklilik sistemi, her ne kadar kamusal emeklilik sistemlerinin tamamlayıcısı olarak sunulsa da, kamu sosyal güvenlik kurumlarının sunduğu emeklilik aylıklarının hükümetler tarafından düşürme politikalarının somut bir sonucudur ve nihai hedefi kamusal sosyal güvenlik sisteminin ortadan kaldırılmasıdır.

Bireysel emeklilik fonlarındaki birikimlerin hükümet yatırımları ve Varlık Fonu gibi alanlarda kullanılma riskinin olması, birikimlerimizin yerli ve yabancı sermayeye için kaynak olarak kullanıldığını gündeme getirecektir. Bizlere düşen zorunlu bireysel emeklilik sistemine dahil olarak sermayeyi BES’lemek değil, geleceğimiz için kamusal sosyal güvenlik ve emeklilik sistemini savunmaktır.

EMEKLİLİK HAKKI BİREYSEL DEĞİL, KAMUSAL BİR HAKTIR!

KAMUSAL SOSYAL GÜVENLİK VE EMEKLİLİK SİSTEMİ İSTİYORUZ!

ZORUNLU BES İLE BİRİKİMLERİMİZİN SERMAYEYE AKTARILMASINA İZİN VERMEYELİM!

